

**უნდობლობის კონსტიტუციური ვოტუმი,
როგორც საქართველოს მთავრობის
პოლიტიკური პასუხისმგებლობის ფორმა**

1. შესავალი

დემოკრატიული მმართველობა თითქმის ყველა თანამედროვე სახელმწიფოს პრობლემაა. ყოველი მათგანი თავისებურად ცდილობს აღნიშნული მიზნის მიღწევას, თუმცა ყველა მათგანს აერთიანებს ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის ქმედითობა, ე.წ. “checks and balances”, რაც სწორედ ხელისუფლების შტოებს შორის ძალაუფლების/ძალთა გაწონასწორებით მიიღწევა. ძირითად პრობლემას წარმოადგენს აღმასრულებელი ხელისუფლება, ვინაიდან სწორედ მის ხელშია თავმოყრილი სახელმწიფოს მმართველობის ბერკეტების უმრავლესობა. აღნიშნულის გამო, დღესდღეობით მთელ მსოფლიოში აქტუალურ საკითხს წარმოადგენს მთავრობის გაკონტროლების/შეკავების ეფექტური მექანიზმის შემუშავება და მისი გამოყენება. ასეთად კონსტიტუციონალისტები აღიარებენ უნდობლობის კონსტრუქციულ ვოტუმს, რომელიც წარმოადგენს მთავრობის კონტროლის ყველაზე ეფექტურ, თუმცა უკიდურეს მექანიზმს.

საქართველოში 2010 წელს განხორციელებული საკონსტიტუციო რეფორმის შედეგად შეიცვალა მმართველობის ფორმა, შტოებს შორის ძალთა ბალანსი, რამაც მთავრობის დამოუკიდებელ და აღმასრულებელი ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოდ ჩამოყალიბება განაპირობა, აღნიშნულმა კი საჭირო გახადა მისი კონტროლის მექანიზმის არსებობა. შესაბამისად, კონსტიტუციაში გაჩნდა უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი, რომელიც არც თუ ისე დახვეწილია. ხსენებული მექანიზმის მიმართ მრავალგზის გამოითქვა შენიშვნები, მათ შორის ვენეციის კომისიას მხრიდანაც¹. კონს-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი.

¹ ევროპის კომისია დემოკრატიისთვის კანონის გზით (ვენეციის კომისია), საბოლოო დასკვნა საკონსტიტუციო კანონპროექტის შესახებ საქართველოს კონსტიტუციაში შესწორებების და ცვლილებების შეტანასთან დაკავშირებით, ვენეციის

ტიტუციონალისტების კითხვებსა და უარყოფით შეფასებებს იწვევს აღნიშნული მექანიზმის როგორც ვადები, ისე კვორუმი და კენჭისყრების რაოდენობა². როგორც ცნობილია, უნდობლობის ვოტუმი, განსაკუთრებით კი კონსტრუქციული ვოტუმი, მთავრობის პოლიტიკური პასუხისმგებლობის მთავარ მექანიზმად მიიჩნევა. ამიტომაც, დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ მექანიზმის პრაქტიკულ გამოყენებას, რასაც მისი პროცედურა განსაზღვავს. უმეტესი ქვეყნების კონსტიტუციები ითვალისწინებენ უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის ისეთ მექანიზმს, რომლის გამოყენებაც რეალურია და იძლევა მიზნის მიღწევის საშუალებას. სწორედ ამიტომაც, უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის პრაქტიკული გამოყენება, უპირველეს ყოვლისა, მის პროცედურულ დეტალებზეა დამოკიდებული.

წინამდებარე სტატიის მიზანია დადგინდეს, რამდენად ქმედითია ქართული მექანიზმის გამოყენება რეალობაში და შესაძლებელია თუ არა, საქართველოს კონსტიტუციით გაწერილი პროცედურების განხორციელებით, უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის პოლიტიკური პასუხისმგებლობის იარაღად გამოყენება.

2. უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის ინიცირება

საქართველოს კონსტიტუციის 81-ე მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, საქართველოს პარლამენტი უფლებამოსილია უნდობლობა გამოუცხადოს საქართველოს მთავრობას. საკითხის აღძვრის შესახებ კი პარლამენტს შეიძლება მიმართოს პარლამენტის სიითი შემადგენლობის არანაკლებ ორმა მეხუთედმა. ვინაიდან აღნიშნული მექანიზმი არის მთავრობაზე პოლიტიკური კონტროლის განხორციელების საშუალება და პარლამენტის ერთადერთი თუ არა, ერთ-ერთი ძირითადი ქმედითი მექანიზმი, მისი აღძვრა არ უნდა იყოს ძალიან გართულებული და არ უნდა მოითხოვდეს ხმათა ძალიან დიდ ოდენობას, რათა საპარლამენტო უმცირესობამაც შეძლოს მისი გამოყენება. ამიტომაც მთელ რიგ ქვეყნებში, საკითხის ინიცირე-

კომისიის 84-ე პლენარული სესია, ვენეცია, 15-16 ოქტომბერი, 2010, პარაგრაფი 59, 79.

² მაგ., იხილეთ ვოლფგანგ ბაბეკის მოსაზრება, ბაბეკი ვ., ფიში ს., რაიჰენბერგი ც., კონსტიტუციის გადასინჯვა – საქართველოს გზა ევროპისაკენ, 2012, 143-150.

ბა ხდება 1/5-ის მეშვეობით. ასეთი ქვეყნებია ბულგარეთი³, ესტონეთი⁴ (სადაც საკითხი წერილობით უნდა აღიძრას), უნგრეთი⁵, ზორვატიან⁶ და სლოვაკეთი⁷. აღნიშნული ქვეყნებისგან მცირედით განსხვავებული ხმათა რაოდენობაა გათვალისწინებული შემდეგი ქვეყნების შემთხვევაში: საბერძნეთში დეპუტატთა საერთო რაოდენობის არანაკლებ 1/6⁸, იტალიაში კი არანაკლებ 1/10 დეპუტატის ინიციატივით საჭირო⁹. სერბეთში 60 დეპუტატის ინიციატივაც საკმარისია¹⁰, ჩეხეთში 50 მათგანის¹¹, ხოლო სლოვენიაში არანაკლებ 10 დეპუტატსაც კი შეუძლია უნდობლობის ვოტუმის ინიცირება¹². უნდობლობის ვოტუმის აღძვრის თაობაზე საკითხის ინიცირება არის პარლამენტის მიერ მთავრობისათვის უნდობლობის გამოცხადების პირველი საფეხური, შესაბამისად, ამ ეტაპზევე მექანიზმის გამოყენების შესაძლებლობა უნდა იყოს რეალური და შეესაბამებოდეს კონკრეტულ ქვეყანაში არსებულ პოლიტიკურ (მათ შორის საკანონმდებლო ორგანოში არსებულ) ვითარებას.

საქართველოს შემთხვევაში, საკითხის ინიცირებისათვის და არა *მისი გადაწყვეტისათვის*, განსაზღვრულია ხმათა საკმაოდ დიდი რაოდენობის მობილიზება, რაც ნაკლებად გონივრულია. მით უმეტეს, რომ მექანიზმის გამოყენება უნდა შეეძლოთ არა მხოლოდ უმრავლესობაში მყოფ ძალებს, არამედ უმცირესობას, ოპოზიციურ პარტიებსაც, რომელთაც უნდა შეეძლოთ ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური, სოციალური ან თუნდაც საზოგადოებრივი პრობლემების გამო გააკრიტიკონ მთავრობა, აღძრან უნდობლობის ვოტუმი მის წინააღმდეგ და გადააყენონ იგი. კონსტიტუციის მიხედვით, უნდობლობის ვოტუმის მექანიზმის გამოყენება გათვალისწინებულია პარლამენტის მიერ მთავრობის წინააღმდეგ და არა უმრავლესობის მიერ მთავრობის წინააღმდეგ. ინიცირების ეტაპზევე ხმათა საკმაოდ დიდი რაოდენობა

³ ბულგარეთის კონსტიტუციის 89-ე მუხლი.

⁴ ესტონეთის კონსტიტუციის 97-ე მუხლი.

⁵ უნგრეთის კონსტიტუციის 21-ე მუხლი.

⁶ ზორვატიის კონსტიტუციის 116-ე მუხლი.

⁷ სლოვაკეთის კონსტიტუციის 88-ე მუხლი.

⁸ საბერძნეთის კონსტიტუციის 84-ე მუხლი.

⁹ იტალიის კონსტიტუციის 94-ე მუხლი.

¹⁰ სერბეთის კონსტიტუციის 130-ე მუხლი.

¹¹ ჩეხეთის კონსტიტუციის 72-ე მუხლი.

¹² სლოვენის კონსტიტუციის 118-ე მუხლი.

დენობის გასაზღვრამ კი შესაძლოა ეს მექანიზმი მხოლოდ უმრავლესობის ბერკეტად აქციოს.

3. კენჭისყრების რაოდენობა

როგორც შესავალში აღინიშნა, საქართველოს კონსტიტუციით დამკვიდრებული უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი დასახვეწია რამდენიმე ფაქტორის გამო. ერთ-ერთი მათგანია საქართველოს კონსტიტუციის 81-ე მუხლით გათვალისწინებული კენჭისყრების რაოდენობა. კერძოდ, მექანიზმი ითვალისწინებს ორ კენჭისყრას – პირველი კენჭისყრა იმართება უნდობლობის გამოცხადების საკითხის აღძვრის შესახებ, ხოლო მეორე კენჭისყრა – პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურის პრეზიდენტისათვის წარდგენის მიზნით. როგორც წესი, მოქმედი მთავრობისათვის უნდობლობის გამოცხადება და ახალი პრემიერობის კანდიდატურის წამოყენება ხდება ერთიანი კენჭისყრით, ჩვენს შემთხვევაში კი იმართება ცალ-ცალკე კენჭისყრა. ზოგადად, უნდობლობის ვოტუმის ძირითადი დანიშნულება მოქმედი მთავრობის გადაყენებაა. აღნიშნული მექანიზმით შესაძლებელია პოლიტიკური კრიზისის თავიდან აცილება და მომავალი პრემიერობის კანდიდატის არჩევა. ეს ყოველივე კი წყდება ერთი კენჭისყრით და სწორედ ამიტომაც ეწოდება მას უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი, რისი სამშობლოც, შეიძლება ითქვას, გერმანიაა. უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი, დღესდღეობით არის ყველაზე ეფექტური და უმტკივნეულო პროცესი, შეცვალა ძველი მთავრობა და ამავდროულად დანიშნა ახალი პრემიერი¹³. აღნიშნულიდან გამომდინარე, გაუგებარია, თუ რით არის განპირობებული ორი კენჭისყრა ქართულ უნდობლობის კონსტრუქციულ ვოტუმში. როდესაც საქართველოს პარლამენტი მიიღებს გადაწყვეტილებას, უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის მეშვეობით გადააყენოს საქართველოს მთავრობა, ის კენჭს უყრის საკითხის ინიცირებას. რატომ არაა განსაზღვრული პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურის პრეზიდენტისათვის წარდგენა იმავე კენჭისყრით? ხომ არ ნიშნავს კენჭისყრის ორად „აყოფა“ იმას, რომ საქართველოს კონსტიტუცია საქართველოს პარლამენტს აძლევს ერთგვარად გადაფიქრების საშუალებას და ინიცირებული საკითხის განხილ-

¹³ Twomey A., The Governor-General's Role in the Formation of Government in a Hung Parliament, Sydney Law School Research Paper, N10/85, 2010, 6.

ვის/გადაწყვეტის შეწყვეტის შესაძლებლობას? თუ ეს ასეა, მექანიზმის აღნიშნული კომპონენტი უარყოფით შესაფერას იმსახურებს, ვინაიდან, უნდობლობის ვოტუმის დროს ორი კენჭისყრის არსებობა, დაწყებული პროცესის გაჭიანურებისა და პოლიტიკური კრიზისის საფრთხეს ქმნის. გარდა ამისა, აღნიშნული მახასიათებელი აზრს უკარგავს უნდობლობის ვოტუმის მიზანს. ამასთან, ართულებს და დროში წელავს უნდობლობის გამოცხადების პროცესს. უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის ზემოხსენებულ პროცედურასთან დაკავშირებით, ვენეციის კომისიამ აღნიშნა, რომ გაუგებრად მიიჩნევს ერთი და იმავე კანიდიდატისთვის/შემადგენლობისთვის ორჯერ კენჭისყრას, მთლიანობაში პროცესი მაინც საკმაოდ ხანგრძლივია და იწვევს მოლაპარაკებების არაჯეროვნად გახანგრძლივების საფრთხეს¹⁴.

4. ხმათა რაოდენობა

საქართველოს კონსტიტუციის 81-ე მუხლის მიხედვით, სიითი შემადგენლობის ნახევარზე მეტის მხარდაჭერაა საჭირო, როგორც უნდობლობის გამოცხადების საკითხის აღძვრის დროს, ასევე პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურის პრეზიდენტისათვის წარდგენის დროს.

ზემოთ განხილული ქვეყნების კონსტიტუციებში არ გვხვდება რეგულირება, როცა საკითხის აღძვრისას და გადაწყვეტილების მიღებისას ხმათა იდენტური რაოდენობაა გათვალისწინებული, და ეს ლოგიკურიცაა. უნდობლობის ვოტუმის არსი ისაა, რომ პარლამენტის წევრებს რეალურად შეეძლოთ საკითხის აღძვრა. სწორედ ამიტომ, აბსოლუტურად ყველა ქვეყანაში, საკითხის წამოსაწყებად ხმათა იმაზე ბევრად ნაკლები რაოდენობაა გათვალისწინებული, ვიდრე ეს გადაწყვეტილების მიღებას სჭირდება. გადაწყვეტილების მისაღებად პარლამენტის წევრების უმრავლესობის მხარდაჭერა მიზანშეწონილი და სასურველიცაა. საქართველოს შემთხვევაში კი, საკითხის აღძვრის ეტაპზე, პარლამენტის სიითი შემადგენლობის არანაკლებ ორი მეხუთედის ხმების მოთხოვნა, დასაწყისშივე ეჭვქვეშ აყე-

¹⁴ ევროპის კომისია დემოკრატიისთვის კანონის გზით (ვენეციის კომისია), საბოლოო დასკვნა საკონსტიტუციო კანონპროექტის შესახებ საქართველოს კონსტიტუციაში შესწორებების და ცვლილებების შეტანასთან დაკავშირებით, ვენეციის კომისიის 84-ე პლენარული სესია, ვენეცია, 15-16 ოქტომბერი, 2010, პარაგრაფი 69,70.

ნებს აღნიშნული პროცედურის არათუ ბოლომდე მიყვანას, არამედ საერთოდ აღძვრას, ვინაიდან საქართველოს პარლამენტის შემადგენლობისა და პოლიტიკური სპექტრის გათვალისწინებით, ძნელად წარმოსადგენია მსგავსი კვორუმის მობილიზება, როგორც საკითხის აღძვრის, ისე გადაწყვეტის ეტაპზე.

მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ ხსენებული ქვეყნების კონსტიტუციები, უნდობლობის ვოტუმის ასამოქმედებლად, ხმათა არც ისე დიდ რაოდენობას ითვალისწინებენ, უნდობლობის გამოცხადების შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად დიდი ქვორუმი გათვალისწინებული. ასე მაგალითად, საბერძნეთისა¹⁵ და სლოვაკეთის¹⁶ კონსტიტუციები, უნდობლობის ვოტუმის გამოცხადებისთვის პარლამენტის წევრთა საერთო რაოდენობის აბსოლუტურ უმრავლესობას ითვალისწინებენ. პარლამენტის წევრთა უმრავლესობით კი, მთავრობის გადაყენების შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება ისრაელში¹⁷, ესტონეთში¹⁸, უნგრეთში¹⁹, ხორვატიასა²⁰ და სლოვენიაში²¹. სერბეთსა²² და ჩეხეთში²³ პარლამენტის წევრთა საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტის მობილიზებაა საჭირო, მოქმედი მთავრობის გადასაყენებლად, ბულგარეთში კი – პარლამენტის სრული შემადგენლობის ნახევარზე მეტის²⁴. აღნიშნული ხმათა რაოდენობები მეტყველებს იმაზე, რომ ასეთი სერიოზული და პოლიტიკურად რთული საკითხის გადაწყვეტა საჭიროებს საკანონმდებლო ორგანოს თითქმის სრულ მობილიზებასა და მხარდაჭერას, განსხვავებით საკითხის აღძვრისაგან.

გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, საქართველოს კონსტიტუცია ითვალისწინებს პრემიერ-მინისტრის 2 კანდიდატის წარდგენის შესაძლებლობას. საქართველოს კონსტიტუციის 81-ე მუხლის მიხედვით, პარლამენტი კენჭს უყრის პარლამენტის სიითი შემადგენლობის არანაკლებ ორი მეხუთედის

¹⁵ საბერძნეთის კონსტიტუციის 84-ე მუხლი.

¹⁶ სლოვაკეთის კონსტიტუციის 88-ე მუხლი.

¹⁷ მთავრობის შესახებ ისრაელის ძირითადი კანონის 28-ე მუხლი.

¹⁸ ესტონეთის კონსტიტუციის 97-ე მუხლი.

¹⁹ უნგრეთის კონსტიტუციის 21-ე მუხლი.

²⁰ ხორვატიის კონსტიტუციის 116-ე მუხლი.

²¹ სლოვენიის კონსტიტუციის 116-ე მუხლი.

²² სერბეთის კონსტიტუციის 130-ე მუხლი.

²³ ჩეხეთის კონსტიტუციის 72-ე მუხლი.

²⁴ ბულგარეთის კონსტიტუციის 89-ე მუხლი.

მიერ დასახელებული პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურის პრეზიდენტისათვის წარდგენას. თუ აღნიშნული წესით დასახელდა 2 კანდიდატი, კენჭი ეყრება ორივე მათგანს, ხოლო პრეზიდენტს კანდიდატი წაედგინება, თუ მას მხარს დაუჭერს პარლამენტის სიითი შემადგენლობის ნახევარზე მეტი. ერთი შეხედვით, პრემიერობის ორი კანდიდატის დასახელების შესაძლებლობა დადებით მოვლენად გვეჩვენება, ვინაიდან შანსი მიეცემა პარლამენტის წევრების ორივე ნაწილის მიერ დასახელებულ კანდიდატს. თუმცა, როდესაც უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის პროცედურა მიმდინარეობს და საკანონმდებლო ორგანოს აქვს ორი კანდიდატურის წამოყენების შესაძლებლობა, ეს პარლამენტის არაერთსულოვნებაზე მიანიშნებს პროცესის დასაწყისშივე. ვინაიდან, პარლამენტის წევრები არ შეთახმებულან საერთო კანდიდატზე, მათი მოსაზრებები ორად გაიყოფა, ეს კი გამოიწვევს საკითხის გადაწყვეტის დროს გაყოფილ ხმებს, რაც საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებას რეალურ საფრთხეს უქმნის. სავსებით რეალურია ის ფაქტი, რომ პარლამენტარების ერთმა ნაწილმა (ორმა მეხუთედმა) არ დაუჭიროს მხარი პარლამენტარების მეორე ნაწილის (მეორე ორი მეხუთედი) კანდიდატს, რაც საკითხის ჩავარდნას ნიშნავს. საკითხის ჩავარდნას კი, წინ უძღვის საქართველოს პარლამენტის წევრების ორი მეხუთედის მიერ უნდობლობის გამოცხადების საკითხის აღძვრის მიმართვა; არა უადრეს 20 და არაუგვიანეს 25 დღეში გამართული კენჭისყრა საკითხის აძღვრასთან დაკავშირებით; სიითი შემადგენლობის ნახევარზე მეტის მხარდაჭერა და არა უადრეს 20 და არაუგვიანეს 25 დღეში გამართული კენჭისყრა ორი კანდიდატის წარდგენაზე; – ანუ ყველა ის რთული და დამაბრკოლებელი ელემენტი, რისგანაც მთლიანად ეს მექანიზმი შედგება. გარდა ამისა, ორი კანდიდატის წარდგენა, პარლამენტის წევრებს კენჭისყრისათვის საჭირო ხმებისათვის ბრძოლის რეალურ შესაძლებლობას უქმნის. პარლამენტის წევრთა ორ მეხუთედს, მათი კანდიდატის პრეზიდენტისათვის წარსადგენად, დასჭირდება იმ პარლამენტართა ხმებიც, რომლებიც არ შედიან მეორე კანდიდატის მხარდამჭერთა რიგებში, რაც პოლიტიკური ვაჭრობის საფუძველი შეიძლება გახდეს. საბოლოო ჯამში, ამ პროცესში ერთ-ერთი მთავარი ფიგურა არის მომავალი პრემიერ-მინისტრობის კანდიდატი, ვინაიდან სწორედ მან უნდა გადაწონოს მოქმედი მთავრობის აღმასრულებელ ხელისუფლებაში ყოფნის საკითხი.

5. ვადები

ვადების საკითხი, ზოგადად უნდობლობის ვოტუმის მექანიზმში, ძალიან მნიშვნელოვანი ელემენტია. სიახლეს არ წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ პოლიტიკური კრიზისი და უნდობლობის ვოტუმი განუყოფელი ცნებებია, ვინაიდან, აღნიშნული მექანიზმი პოლიტიკური კრიზისის თავიდან აცილებას ემსახურება. თუმცა, უნდობლობის ვოტუმსაც შეუძლია პოლიტიკური კრიზისის წარმოქმნა და ეს, უმეტეს წილად, დამოკიდებულია მექანიზმის ვადებზე. მოცემულ შემთხვევაში, პრობლემას წარმოადგენს ასევე ვადები, რომელსაც საქართველოს კონსტიტუციის 81-ე მუხლი ითვალისწინებს. უმეტესი ქვეყნების კონსტიტუციები გვთავაზობენ რაც შეიძლება მოკლე ვადებს. უნდობლობის ვოტუმის ამოქმედება ქვეყანაში არსებულ პოლიტიკურ კრიზისზე მიანიშნებს, რაც სწრაფად და ეფექტურად უნდა აღმოფხვრას. ქართული მექანიზმი კი ითვალისწინებს არაუადრეს 20 და არაუგვიანეს 25 დღიან ვადებს, როგორც *უნდობლობის გამოცხადების საკითხის აღძვრის შესახებ მიმართვასა და უნდობლობის გამოცხადების საკითხის აღძვრას შორის*; ასევე, *უნდობლობის გამოცხადების საკითხის აღძვრასა და პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურის პრეზიდენტი სათვის წარდგენას შორის*, რაც გამორიცხავს პოლიტიკური კრიზისის დროულ და ეფექტურ მოგვარებას და ამასთან, პოლიტიკურ ძალებს აძლევს პოლიტიკური ვაჭრობის საშუალებას. აღნიშნული ვადები, პროცესის რამდენიმე თვით გაგრძელების შესაძლებლობას იძლევა, აღნიშნულ პერიოდში კი, საეჭვოა პარლამენტს მობილიზებული ჰქონდეს პროცესის დასრულებისათვის საჭირო ხმათა უმრავლესობა. უნდობლობის ვოტუმის მიზანს ამართლებს უმეტეს ქვეყნებში არსებული საკითხის განხილვის ვადები. უდავოა ის ფაქტი, რომ უნდობლობის ვოტუმის პროცესის მიმდინარეობისას, კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას მოქმედი მთავრობის მიერ კაბინეტის შენარჩუნების საკითხი. შესაბამისად, ქვეყანა ფაქტობრივად ქმედითი აღმასრულებელი ხელისუფლების გარეშე რჩება ამ მექანიზმის მოქმედების დროს, ვინაიდან ამ პერიოდში არცერთი მთავრობა არ მიიღებს მსხვილ და მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებს, ის დაელოდება პროცედურის ჩამთავრებას. შესაბამისად, აუცილებელია, რომ მექანიზმის მოქმედება დროში მაქსიმალურად შეზღუდული იყოს, რათა თავიდან იქნეს აცილებული პოლიტიკური კრიზისი და ვაკუუმი. ძირითად სტატისტიკას თუ გადავხედავთ, სა-

კითხის განხილვის ვადა მერყეობს რამდენიმე საათიდან 8 დღემდე. მაგალითად, გერმანია საკითხის გადაწყვეტას 48 საათში ახერხებს²⁵, ესტონეთში საკითხი განიხილება აღძვრიდან მესამე დღეს²⁶, ისევე როგორც იტალიაში²⁷. უნგრეთის კონსტიტუცია 3-8 დღემდე პერიოდს ითვალისწინებს²⁸, სერბეთის შემთხვევაში კი, საკითხი უნდა გადაწყდეს მომდევნო პირველივე საპარლამენტო სხდომაზე, თუმცა არაუგვიანეს 5 დღისა²⁹. ყველაზე დიდი პერიოდი გათვალისწინებულია ხორვატიის კონსტიტუციით და ესა 30 დღე საკითხის დაყენებიდან³⁰, თუმცა გაუგებარია ასეთი დიდი ვადის დაწესების არგუმენტები და საჭიროება.

ამ მაგალითების ფონზე, სრულიად გაუგებარია საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებული ვადები. როდესაც საქართველოს პარლამენტი უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის გამოყენების საკითხზე იღებს გადაწყვეტილებას, მას შერჩეულიც უნდა ჰყავდეს მომავალი პრემიერობის კანდიდატი. შესაბამისად, მიზანშეუწონელი და გაუგებარია ზემოთ ხსენებული ვადის არსებობა, საკითხის აღძვრასა და კანდიდატის პრეზიდენტი-სათვის წარდგენას შორის. კითხვას ბადებს ასევე უნდობლობის გამოცხადების საკითხის აღძვრის შესახებ მიმართვასა და უნდობლობის გამოცხადების საკითხის აღძვრას შორის არსებული ვადაც. თუ პარლამენტი ამ მექანიზმის გამოყენებაზე ჩამოყალიბდა, რატომ ჭიანჭურდება აღნიშნულის თაობაზე საკითხის აღძვრა? აღნიშნული ვადების არსებობა არგუმენტაციას მოკლებულია და ვფიქრობთ, რომ შეუსაბამობაში მოდის ზოგადად უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის მიზნებთან. უნდობლობის ვოტუმი, განსაკუთრებით კი კონსტრუქციული ვოტუმი, თავისი არსით, პოლიტიკური პრობლემის აღმოფხვრის მიზნით გამოიყენება, რაც უმოკლესი ვადების არსებობის ხარჯზე ხდება. შესაბამისად, ხანგრძლივი ვადების დაწესება იმაზე მეტ პრობლემას შექმნის რეალობაში, ვიდრე თუნდაც რამდენიმე კენჭისყრის არსებობა, ვინაიდან უმოკლესი ვადების პირობებში, რამდენიმე კენჭისყრის არსებობა შედარებით ნაკლებად პრობლემურად გამოიყურება.

²⁵ გერმანიის კონსტიტუციის 67-ე მუხლი.

²⁶ ესტონეთის კონსტიტუციის 89-ე მუხლი.

²⁷ იტალიის კონსტიტუციის 94-ე მუხლი.

²⁸ უნგრეთის კონსტიტუციის 21-ე მუხლი.

²⁹ სერბეთის კონსტიტუციის 130-ე მუხლი.

³⁰ ხორვატიის კონსტიტუციის 116-ე მუხლი.

ვადების მიზანშეწონილობის საკითხთან დაკავშირებით ვენეციის კომისიამ აღნიშნა, რომ ვადები მეტად შემცირებული და დაკონკრეტებულია, თუმცა მთლიანობაში პროცესი მაინც საკმაოდ ხანგრძლივია და იწვევს მოლაპარაკებების არაჯეროვნად გახანგრძლივების საფრთხეს³¹.

6. პრეზიდენტის ვეტო უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის დროს

6.1. ვადები და ხმათა რაოდენობა

უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის ქართულ მექანიზმში გათვალისწინებულია პრეზიდენტის ვეტო, რაც აღნიშნულ მექანიზმს უჩვეულოს ხდის. როგორც წესი, უნდობლობის ვოტუმში მოქმედებს საპარლამენტო მმართველობის მქონე ქვეყნებში, ასევე შერეული მმართველობის მოდელის მქონე ქვეყნებში, მომეტებული პარლამენტარიზმის ნიშნებით. ამ ტიპის ქვეყნებში, პრეზიდენტი არის ნეიტრალური ფიგურა და ხელისუფლების შტოებს შორის არ მოიაზრება, ამიტომაც არცერთი ქვეყნის კონსტიტუცია არ ითვალისწინებს უნდობლობის ვოტუმში პრეზიდენტის ვეტოს. ჩვენს შემთხვევაში კი, პრეზიდენტის ვეტო გათვალისწინებულია მისთვის პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურის წარდგენის დროს. თუ საქართველოს პრეზიდენტმა უარი განაცხადა პარლამენტის მიერ მისთვის წარდგენილი პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურის წამოყენებაზე, პარლამენტი კანდიდატის წარდგენიდან არა უადრეს 15 და არა უგვიანეს 20 დღისა, კენჭს უყრის პრეზიდენტისათვის პრემიერ-მინისტრის იმავე კანდიდატურის წარდგენას. ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ მექანიზმის შეუსაბამოდ გაზრდილ ვადებთან დაკავშირებით, თუმცა ცალკე აღნიშვნას საჭიროებს პრეზიდენტის ვეტოს დასაძლევ კენჭისყრის გამართვის ვადა. ეს არის შემთხვევა, როცა პრეზიდენტს უნდა წარედგინოს პრემიერ-მინისტრობის იგივე კანდიდატი, შესაბამისად, გაუგებარია, რა მიზანს ემსახურება ასეთი ვადის არსებობა? თუ კონსტიტუციით გათვალისწინებული იქნებოდა პრემიერ-მინისტრის სხვა კანდიდატურის წარდგენა, ასეთ შემთხვევაში, ვადის არ-

³¹ ევროპის კომისია დემოკრატიისთვის კანონის გზით (ვენეციის კომისია), საბოლოო დასკვნა საკონსტიტუციო კანონპროექტის შესახებ საქართველოს კონსტიტუციაში შესწორებების და ცვლილებების შეტანასთან დაკავშირებით, ვენეციის კომისიის 84-ე პლენარული სესია, ვენეცია, 15-16 ოქტომბერი, 2010, პარაგრაფი 69, 70.

სებობა გამართლდებოდა ახალი კანდიდატის შერჩევისათვის საჭირო დროის არსებობით. მაგრამ ამ შემთხვევაში, ობიექტური კითხვა იბადება – რატომ უნდა გახანგრძლივდეს პროცესი, როცა საუბარია იგივე კანდიდატურის წარდგენაზე.

ქართულ უნდობლობის ვოტუმს უჩვეულოს ხდის პრეზიდენტის ვეტოს არსებობის ფაქტი, თუმცა თავად ვეტოს არსებობაზე უფრო უჩვეულოა მისი მახასიათებლები. ზემოთ განხილულ, გაუგებრად დიდ ვადას ემატება ის ფაქტიც, რომ აღნიშნული ვეტო დაიდგემა სიითი შემაღვენლობის 3/5-ით, მაშინ როცა უნდობლობის გამოსაცხადებლად საჭიროა სიითი შემაღვენლობის ნახევარზე მეტი. ანუ საკვებით რეალურია, რომ პარლამენტმა ვერ დაძლიოს პრეზიდენტის ვეტო. ზემოთ აღნიშნული ვადა და ხმათა ხსენებული რაოდენობა ერთობლიობაში, პარლამენტის მიერ პრეზიდენტის ვეტოს დაძლევის რეალურ საფრთხეს შექმნის. საქართველოს პარლამენტში არსებული პოლიტიკური სიტუაციის, მექანიზმით განსაზღვრული ჯამური ვადებისა და ხმათა რაოდენობის გათვალისწინებით, ძალიან რთული იქნება პარლამენტმა მოახერხოს პრეზიდენტის ვეტოს დასაძლევია ხმათა რაოდენობის მობილიზება.

6.2. პრეზიდენტის ვეტოს მიზანი

უნდობლობის ვოტუმის მექანიზმში პრეზიდენტის ვეტოს არსებობას, დასავლეთის ქვეყნების კონსტიტუციურ პრაქტიკაში ანალოგი არ მოეძებნება³². შესაბამისად, დიდ ინტერესს იწვევს მისი გამოყენების მიზანი უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის ქართულ მექანიზმში. რა მიზნით უნდა იქნეს გამოყენებული პრეზიდენტის ვეტო მთავრობის გადაწყვეტის დროს, იმ პირობებში, როდესაც ქვეყანაში განხორციელებული მასშტაბური კონსტიტუციური რეფორმის შედეგად, შეიცვალა საქართველოს მმართველობის მოდელი და მმართველობის საპრეზიდენტო სისტემაზე უარი ითქვა. დღეის მდგომარეობით კი, ხელისუფლების შტოებს შორის საქართველოს პრეზიდენტი არ მოიაზრება. თუ საქართველოს პრეზიდენტი ჩამოშორდა აღმასრულებელ ხელისუფლებას, მაშინ რატომ აქვს მას ვეტოს უფლება

³² კობახიძე ი., კონსტიტუციური რეფორმის კრიტიკული ანალიზი, იხ., <<http://www.democrats.ge/component/content/article/899-irakli-kobakhidze-konstituciuri-reformis-kritikuli-analizi.html>> [04.03.2015].

უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის დროს, რომელიც მთავრობასა და პარლამენტს შორის ურთიერთობის შემაღგენელი ნაწილია? როგორც ვენეციის კომისია მიიჩნევს, პრეზიდენტის ვეტო აძლევს დიდ ძალაუფლებას მას და აკნინებს არა მხოლოდ პარლამენტის ძალაუფლებას, არამედ პრემიერ-მინისტრის პოლიტიკურ პასუხისმგებლობასაც³³. თუმცა აღნიშნული ვეტოს გამოყენება სხვა მიზნითაც შეიძლება მოხდეს, კერძოდ, ეს მიზანი შეიძლება იყოს მოქმედი მთავრობის/პრემიერის დაცვა ან თუნდაც პრემიერ-მინისტრის ახალი კანდიდატურის „დაბლოკვა“. ახალი კაბინეტის ფორმაცია ახდენს აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და პარლამენტის საქმიანობის პარალიზებას რამდენიმე კვირით, ქართული მექანიზმის შემთხვევაში კი, – რამდენიმე თვით. ამიტომაც, როცა პარლამენტი უნდობლობის ვოტუმის გამოყენების ზღვარზეა, საკითხი უმეტესად წყდება კაბინეტის სასარგებლოდ³⁴. აღნიშნული მიზეზით, შესაძლოა, პრეზიდენტმა გამოიყენოს მისთვის კონსტიტუციით მინიჭებული უფლებამოსილება და ვეტოს მეშვეობით სცადოს, დაიცვას მოქმედი მთავრობა გადაყენებისგან. ასევე, შესაძლებელია, რომ ვეტოს მეშვეობით პრეზიდენტმა სცადოს პრემიერ-მინისტრის ახალი კანდიდატურის „დაბლოკვა“. ყველა შემთხვევაში, პრეზიდენტის მიერ აღნიშნულ მექანიზმში ვეტოს უფლების გამოყენება, მის მიერ ამ პროცესებში ჩარევას ნიშნავს (ეს უფლებამოსილება კი მის სტატუსს აძლიერებს), რაც რიგ შემთხვევაში შესაძლოა დადებითი შედეგის მომტანიც იყოს. თუმცა ეს ყველაფერი პოლიტიკური პროცესია და მისი გამოყენებაც პოლიტიკურ ძალთა ბალანსზე და სიტუაციაზე დამოკიდებული.

7. უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის მიზანი

მიჩნეულია, რომ უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი მთავრობის კონტროლის ძირითად და ქმედით საშუალებად გამოიყენება, განსაკუთრე-

³³ ევროპის კომისია დემოკრატიისთვის კანონის გზით (ვენეციის კომისია), საბოლოო დასკვნა საკონსტიტუციო კანონპროექტის შესახებ საქართველოს კონსტიტუციაში შესწორებების და ცვლილებების შეტანასთან დაკავშირებით, ვენეციის კომისიის 84-ე პლენარული სესია, ვენეცია, 15-16 ოქტომბერი, 2010, პარაგრაფი 79.

³⁴ Lijphart A., Parliamentary Versus Presidential Government, Oxford, 2000, 191.

ბით საპარლამენტო მმართველობის ქვეყნებში, სადაც აღმასრულებელი ხელისუფლება თავმოყრილია მთლიანად მთავრობის ხელში. მთავრობა აღმასრულებელი ხელისუფლების საერთო კომპეტენციის კოლეგიური ორგანო და სახელმწიფო მმართველობის მთელი სისტემის ცენტრალური რგოლია, რომელიც მასზე დაკისრებული აღმასრულებელ-განმკარგულებელი საქმიანობის მეშვეობით, უზრუნველყოფს სახელმწიფო მმართველობის ხელმძღვანელობას, განაგებს სახელმწიფოს მთელ ადმინისტრაციას, მისი გამგებლობის ქვეშ იმყოფება სახელმწიფო აპარატი, სახელმწიფო ფინანსები, საერთაშორისო ურთიერთობა, შეიარაღებული ძალები³⁵, ანუ მთელი აღმასრულებელი ხელისუფლება. ამ პირობებში საჭიროა, რომ პარლამენტს ჰქონდეს მთავრობის გაკონტროლებისა და პასუხისმგებლის საშუალება. შესაბამისად, პრინციპი „ანგარიშვალდებული მთავრობა“ გამოიხატება სწორედ მისი პოლიტიკური პასუხისმგებლობის მექანიზმის არსებობაში. ოპონენტები ხშირად იყენებენ უნდობლობის ვოტუმს მთავრობის „დამარცხების“ მიზნით, თუმცა რაც უფრო მკაცრია მისი გამოყენების პირობები, მით უფრო მეტად კონტრაპროდუქტიულია უნდობლობის ვოტუმი მისი ინიციატორისთვის. უნდობლობის ვოტუმის წამოწყება არაა მარტივი პროცედურა და აღნიშნული მექანიზმი, მთავრობასთან ერთად, პარლამენტსაც არანაკლებ საფრთხეს უქმნის. ამიტომაც მისი გამოყენება რეალურად ძლიერ პარლამენტს მოითხოვს. ხშირად პარლამენტის სურვილები გამოიხატება უნდობლობის ვოტუმში³⁶, თუმცა აქვე ჩნდება კითხვა, არის თუ არა პარლამენტი მზად, პასუხი აგოს საკუთარი სურვილების რეალიზაციისათვის? უნდობლობის რეზოლუციის მიღებისას პარლამენტი ხომ საკუთარი უფლებამოსილების ვადადღე ადრე შეწყვეტით რისკავს³⁷. შესაბამისად, ნათელია, რომ უნდობლობის ვოტუმის წამოწყება და მისი ბოლომდე მიყვანა, პარლამენტის მხრიდან საკმაოდ დიდ ძალისხმევასა და ერთსულოვნებას მოითხოვს, რათა ეს მექანიზმი არ აღმოჩნდეს მისთვის ის „მახე“, რომელშიც შეიძლება თავადვე „გაეხას“. აღნიშნულს განაპირობებს ის გარემოება, რომ უნდობლობის რეზოლუციის მიუღებლობის შემთხვევაში, პარლამენტი ვადაზე ადრე ასრულებს მის მოღვაწეობას. ამიტომაცაა ეს

³⁵ მელქაძე ო., კონსტიტუციონალიზმი, თბილისი, 2008, 318.

³⁶ Twomey A., The Governor-General's Role in the Formation of Government in a Hung Parliament, Sydney Law School Research Paper, N10/85, 2010, 18.

³⁷ Rosenfeld M., Sajó A., Comparative Constitutional Law, Oxford, 2012, 665.

მექანიზმი შეფასებული, როგორც მთავრობის კონტროლის მკვეთრი ალტერნატივა³⁸. თავისი არსით, იგივე მიზანი აქვს საქართველოს კონსტიტუციით დამკვიდრებულ უნდობლობის კონსტრუქციულ ვოტუმსაც. განსხვავებით ქართული მექანიზმისგან, ერთდროულად ხდება როგორც მოქმედი მთავრობისთვის უნდობლობის გამოცხადება, ისე ახალი პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურისთვის კენჭისყრა. უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის დროს ნაკლები საფრთხე დგება პოლიტიკური კრიზისისა და ვაკუუმისა, რადგან ძველი მთავრობის გადაყენებისთანავე აირჩევა ახალი პრემიერი, შესაბამისად, აღმასრულებელი ხელისუფლების საქმიანობის პროცესი თითქმის უწყვეტია. მიუხედავად გარკვეული შენიშვნებისა, საქართველოში აღნიშნული მექანიზმის შემოღება დადებითად შეფასდა ვენეციის კომისიის მიერ, თუმცა ქართული მექანიზმის მახასიათებლები ნაკლებად იძლევიან მიზნის მიღწევის საშუალებას.

8. დასკვნა

უნდობლობის ვოტუმის ძირითადი დანიშნულება გამოხატულებას ჰპოვებს მთავრობის ანგარიშვალდებულებაში პარლამენტის მიმართ. აღმასრულებლები ყოველთვის იყვნენ პოლიტიკურად ანგარიშვალდებულები და პასუხისმგებლები საკანონმდებლო ხელისუფლების წინაშე, საკანონმდებლო ხელისუფლება კი უშუალოდ ამომრჩევლების წინაშე³⁹. აღნიშნული ანგარიშვალდებულების გამო, მთავრობას პასუხისმგებლობა ეკისრება პარლამენტის წინაშე, პასუხისგება კი უნდობლობის ვოტუმის გზით კაბინეტის დატოვებაში გამოიხატება. აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლების ბალანსის მიღწევის ერთგვარი საშუალება სწორედაც რომ უნდობლობის ვოტუმი⁴⁰. უნდობლობის იდეა რჩება კაბინეტის გადაყენების მთავარ იარაღად. მთავრობას და პარლამენტს აქვთ უამრავი ვალდებულება, რომლებიც მათ ერთმანეთთან კოორდინაციაში უნდა მოაგვარონ. მაგრამ, სასწორზე არსებული საკითხებიდან გამომდინარე, ზოგჯერ ერთ და ზოგჯერ მეორე ძალას უწევს საბოლოო სიტყვის თქმა⁴¹. ძირითად შემთხვევა-

³⁸ Lijphart A., *Parliamentary Versus Presidential Government*, Oxford, 2000, 91.

³⁹ Rosenfeld M., Sajó A., *Comparative Constitutional Law*, Oxford, 2012, 668.

⁴⁰ Lijphart A., *Patterns of Democracy*, New Haven, 1999, 35.

⁴¹ Lijphart A., *Parliamentary Versus Presidential Government*, Oxford, 2000, 191.

ში, მთავრობის და პარლამენტის სტატუსის, ასევე მთავრობის გადაწყვეტილების საფუძველი შექმნილი პოლიტიკური ვითარებაა. არცერთი მექანიზმი ისე არაა დამოკიდებული პოლიტიკურ ძალთა ბალანსზე და ვითარებაზე, როგორც უნდობლობის ვოტუმი. თუმცა, პოლიტიკური ვითარებისა და პარლამენტი/მთავრობის სტატუსის გარდა, უნდობლობის ვოტუმის გამოყენების შესაძლებლობას, მისი კონსტიტუციით გათვალისწინებული პროცედურული დეტალები უნდა იძლეოდეს.

ზემოთგანხილული ქვეყნების უნდობლობის ვოტუმის პროცედურის კონსტიტუციური რეგულირება, სავსებით იძლევა ამ მექანიზმის რეალური გამოყენების შესაძლებლობას. ადეკვატური და შესაბამისია საკითხის განხილვის ვადები, კენჭისყრების ოდენობა და ლოგიკურადაა განსაზღვრული უნდობლობის რეზოლუციის მისაღებად საჭირო ხმათა რაოდენობა, რასაც ვერ ვიტყვით საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებულ უნდობლობის კონსტრუქციულ ვოტუმზე. ზემოთ დეტალურად იქნა განხილული მექანიზმის ისეთი ელემენტები, როგორიცაა კენჭისყრების რაოდენობა, ინიცირებასთან დაკავშირებული საკითხები, გადაწყვეტილების მისაღებად საჭირო ხმათა რაოდენობები, ვადები; პრეზიდენტის ვეტო, მისი ვადები და ხმათა რაოდენობა და მიზანი. უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის ასეთი დეტალური განხილვის მიზანი იყო დაგვედგინა, რამდენად იძლევა ეს პროცედურული ელემენტები ამ მექანიზმის რეალური გამოყენების საშუალებას. ამ ელემენტების დეტალურმა ანალიზმა დაგვანხა, რომ ისინი ძალიან დასახვეწია, პრაქტიკული გამოყენების კუთხით. როგორც ვენეციის კომისიამაც აღნიშნა, მთლიანად პროცედურა არის ძალიან ხანგრძლივი. საქართველოს კონსტიტუციის 81-ე მუხლით განსაზღვრული ვადების გათვალისწინებით, საქართველოს მთავრობისათვის უნდობლობის გამოცხადება შესაძლოა გახანგრძლივდეს ერთ წლამდე, რაც ნამდვილად გაუმართლებელია და დაუშვებელიც კია, როცა საუბარია უნდობლობის ვოტუმზე, განსაკუთრებით კი კონსტრუქციულ ვოტუმზე. გარდა ამისა, პროცესის შემაფერხებელ ფაქტორებად გვევლინება ზემოთ განხილული კენჭისყრების რაოდენობა და ინიცირებასთან დაკავშირებული საკითხები.

დამატებით გააზრებას საჭიროებს პრეზიდენტის ვეტოს არსებობის ფაქტი უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის მექანიზმში. გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ აღნიშნული ელემენტი განსახილველია არა მხოლოდ უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის ჭრილში, არამედ იგი

ერთგვარ გავლენას ახდენს ასევე საქართველოს მმართველობის მოდელის განსაზღვრის საკითხში. შესაბამისად, პრეზიდენტის მიერ ვეტოს უფლებით სარგებლობა უნდობლობის გამოცხადების დროს, მიუთითებს მის გაზრდილ უფლებამოსილებაზე და აფერხებს საქართველოს მთავრობის პოლიტიკური პასუხისმგებლობის პროცესს. მეცნიერ-იურისტების აზრით, „საპარლამენტო კონტროლის ამჟამად არსებული საშუალებებიც კი შესუსტებულია“⁴²; ამასთან, „მნიშვნელოვნად დასუსტდა პარლამენტი, რომელსაც გაუჭირდება როგორც სრულფასოვანი საკანონმდებლო საქმიანობა, ისე აღმასრულებელი ხელისუფლების ეფექტიანი კონტროლის განხორციელება“⁴³.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, საქართველოს კონსტიტუციით განსაზღვრული უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის გამოყენება რეალობაში დიდ სირთულეებთან და დაბრკოლებებთანაა დაკავშირებული. ეს კი საქართველოს პარლამენტს უზღუდავს უფლებას, გამოიყენოს მექანიზმი, როგორც საქართველოს მთავრობის პოლიტიკური პასუხისმგებლობის საშუალება. უნდობლობის ვოტუმის გამოყენება საქართველოს მთავრობის წინააღმდეგ წარმოადგენს საქართველოს პარლამენტის ძირითად პოლიტიკურ-სამართლებრივ იარაღს, რომლით სარგებლობაც მას რეალურად უნდა შეეძლოს. აღნიშნულის საშუალებას კი ზემოთ განხილული პროცედურული ელემენტები უნდა იძლეოდეს.

⁴² ხმალაძე ვ., ჯიბლაშვილი ზ., საქართველოს სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის კანონპროექტის (2010წ.) კომენტარი, თბილისი, 2010, 9.

⁴³ უსუფაშვილი დ., საქართველოს სახელმწიფო მმართველობის მოდელი 2004 წლის კონსტიტუციური ცვლილებების შემდეგ, სახელმწიფოს კონსტიტუციური ორგანიზაცია, თბილისი, 18-19 მაისი, 2004, 148.